

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-17>
УДК 349.6.

Древаль Віталій Юрійович,

*аспірант навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: drevalvitaly@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-8425-3336>*

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ НАРОДОВЛАДДЯ ТА РЕСУРС ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ВЛАДАРЮВАННЯ

Анотація. Розглянуто питання щодо значущості електронних петицій як засобу реалізації народовладдя та ресурсу вдосконалення державного владарювання. Проаналізовано необхідне коло фахової літератури. На основі історичного та історико-порівняльного методів з'ясовано особливості започаткування подання петицій до органів державної влади. Відзначено, що повноцінна реалізація такої форми звернень передбачає наявність певної зрілості суспільних відносин та розвиненості парламентаризму. Зіставлено особливості подання петицій у паперовій та електронній формах. Наголошено на тій обставині, що започаткування практики подання електронних петицій ґрунтується на досягненнях сучасного інформаційного суспільства та можливостях цифровізації будь-яких документів. Сформульовано та обґрунтовано положення щодо значущості інституту петицій у процесі розвитку сучасного демократичного врядування.

Відомо, що до основних переваг чи позитивних якостей подання такої форми петицій відносяться зручність, оскільки зникає потреба фізично збирати підписи на підтримку власної пропозиції, та можливість спрощеної комунікації з посадовцями чи органами державної влади. Проте уданому разі більш важливе значення слід приділяти значущості електронних петицій у сфері суспільних та політико-правових відносин в цілому. Найперше це стосується реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами, змістовного наповнення концепції електронного урядування, а також місця таких звернень у сфері уточнення та розвитку державної політики.

Ключові слова: *петиції, електронні петиції, демократія, урядування, електронне урядування, державна політика, народовладдя, органи державної влади, звернення громадян, цифровізація.*

Постановка проблеми. Петиція (від лат. *petitio* – «звернення») у загальному розумінні – це колективне прохання, яке подається до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування у письмовій чи електронній формі. Електронна петиція у загальному розумінні – це особлива форма виразу прохання чи пропозиції, що подається певним суб'єктом та адресується органу державної влади чи главі держави.

Як цитувати: Древаль В. Ю. Електронні петиції як засіб реалізації принципів народовладдя та ресурс вдосконалення державного владарювання. *Державне будівництво*. 2023. № 1 (33). С. 197–202. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-17>

In cites: Dreval, V.Yu. (2023). Electronic petitions as a means of implementing the principles of public government and a resource for improving state government. *State Formation*, no. 1 (33), 197–202. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-17> [in Ukrainian].

Відповідно до чинного законодавства, – це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування, яке обов'язкове до розгляду за умови набрання необхідної кількості голосів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 1990-х років дослідження, опосередковані Інтернетом, поступово набувають поширення в соціальних науках завдяки, зокрема, розширенню використання Інтернету у різних сферах суспільних відносин. Серед них сьогодні все частіше використовуються онлайн-петиції. Зазначена проблематика доволі жваво аналізується на сторінках фахової літератури. Водночас слід визнати і те, що доволі часто аналіз окресленої проблематики обмежується суто процедурними питаннями, що залишає за бортом аналізу і низку питань, які стосуються значущості таких документів у процесі розвитку державного владарювання.

Мета статті. Метою дослідження визначено значущість електронних петицій як засобу реалізації народовладдя та ресурсу вдосконалення державного владарювання.

Виклад основного матеріалу. Інститут петицій як механізм взаємодії влади і суспільства має давню історію, у тих чи інших формах зустрічаючись ще в стародавньому світі. Проте, на що слід звернути особливу увагу, повноцінна реалізація такого задуму пов'язується з становленням реального народовладдя та повноцінного функціонування парламентаризму в окремих країнах.

Такий тип звернень набув значного розповсюдження на зламі епох Середньовіччя та Нових часів, що пов'язується з роботою англійської Палати Громад – на той час, найбільш розвиненої у світі установи парламентського типу.

Так, у 1628 році було оприлюднено «Петицію про право» (англ. *Petition of Right*) – законодавчий акт, поданий королю Карлу I від імені обох палат англійського парламенту, який досить часто називають «Другою великою хартією». У цьому документі, що за своєю формою був проханням народу до короля щодо дотримання законів країни, вказано на неприпустимість зловживань, що мали місце за часів правління Якова I та особливо за Карла I (зокрема, перелічено всі статuti, що захищали підданих від свавілля короля у питаннях заборони довільного збирання податків, гарантування особистої недоторканості громадян тощо).

Практика подання таких петицій зустрічалася і в Нові часи, причому існувала чітка кореляція між їхнім поданням та посиленням напруженості у стосунках між парламентом та монархом, у подальшому – між народом та органами влади в цілому. У якості прикладу подання петицій у часи суспільно-політичних ускладнень можна назвати чартизм (англ. *Chartism*) – політичний та соціальний рух у Великій Британії з кінця 1830-х до кінця 1840-х років, який отримав ім'я від поданої в 1839 році парламенту петиції, яка називалася хартією або народною хартією (додатково з приводу англійського історичного досвіду подання петицій див.: 1; 2; 3).

З того часу практика подання таких петицій стала використовуватися все частіше, ставши зручним засобом донесення пропозицій чи вимог громадськості до органів публічної влади. З тих часів і до сьогодні в якості головних переваг паперової петиції вже традиційно називається можливість проведення просвітницької діяльності стосовно проблеми, вказаної у ній (збираючи підписи, ініціатори можуть більш детально актуалізувати проблему, суть вимог та перелік заходів, які варто застосувати; також у ній може міститись інформація стосовно шляхів вирішення певної проблеми тощо). Головними ж вадами такої форми петицій є громіздкість в процедурі її оформлення та подання, а також брак часу.

Сучасне інформаційне суспільство сприяло якісному вдосконаленню процедури чи механізму оформлення такої форми звернень, які можуть подаватися в електронній формі. Це певне звернення з конкретною проблемою, розміщене на спеціальній електронній платформі, де люди отримують можливість підтримати те чи інше прохання чи вимогу, не витрачаючи значну кількість часу та користуючись виключно мережею Інтернет.

На сьогодні практика подання електронних петицій зустрічається в понад 70 країн світу. Піонером у даному відношенні вважається парламент Шотландії, який у 1999 році сформував портал «*E-petitioner*», за допомогою якого громадяни могли направити депутатам звернення через спеціальну електронну форму). Нещодавно і в Україні було ухвалено низку нормативно-правових актів, які забезпечують громадянам реалізацію такого права. Це завдячує внесенню змін у 2015 році до Закону України «Про звернення громадян». Перший спеціалізований сервіс для подачі е-петицій був запроваджений на офіційному веб-сайті Президента України; згодом такі сервіси було запроваджено на сайтах парламенту й уряду.

У багатьох країнах алгоритм подання подібних петицій, як правило, один і той же – звернення розміщується на онлайн – ресурсі отримувача, і в разі підтримки певною кількістю підписантів у межах встановленого терміну петиція підлягає обов'язковому розгляду. До позитивних якостей електронних петицій також вже традиційно відносять простоту і зручність, економію часу та спрощення бюрократичної процедури в її оформленні та опрацюванні.

За нашою ж оцінкою, у даному разі найперше має йтися про суттєві новації в реалізації прав і свобод громадян, а також в реалізації принципів народовладдя та в підходах до державного владарювання взагалі. До того ж, популярна електронна петиція може отримати широке висвітлення як у традиційних ЗМІ, так і в соціальних мережах.

Так, у широкому контексті йдеться про поглиблене розуміння сутності та визначення перспектив розвитку системи електронного урядування. Наприклад, як слушно зауважують С. Хофманн та її співавтори, оскільки стратегії електронного урядування є політичним документом і, таким чином, можуть передавати упереджені точки зору, аналіз цих стратегій має ґрунтуватися на аналізі всіх новацій, пов'язаних з цифровізацією (у тому числі, і державного сектора) [4]. У даному разі непересічне значення якраз і має відводитися

електронним петиціям, які окрім іншого надають чітку уяву про нагальні проблеми регіонів та країни в цілому, а також щодо соціальних уподобань певних верств населення.

Останнім часом змінюється і відношення науковців до проблематики значущості електронних петицій у процесі реалізації та вдосконалення урядової політики. Наприклад, до недавніх пір ефективність впливу таких петицій на діяльність урядів взагалі ставилася під сумнів (див., напр., праці К. Бошель [5]). На сьогодні ж науковці загалом схильні підтримувати точку зору, яку висловлюють Дж. Р. Джіл-Гарсія зі співавторами. Вони вказують на ту обставину, що використання платформ електронної участі потенційно може також сприяти окрім іншого і поглибленому розумінню сутності формування та оцінювання політики (автори, наприклад, слушно вказують на наявність багатьох способів визначення аналітики політики, водночас зазначаючи, що поглиблене дослідження інформаційних технологій та залучення зацікавлених сторін до їхнього використання якраз і має скласти один з важливих ресурсів більш повної уяви про сутність явища, що розглядається) [6].

У даному разі важливо відзначити і ту обставину, що е-петиції складають і якісно новий підхід до політичної мобілізації широких мас населення. Наприклад, як слушно зауважують Jean-Gabriel Contamin зі співавторами, використання цього типу джерела може уникнути певних апорій класичних досліджень мобілізації. Це досягається шляхом переходу від аналізу заявленої поведінки до аналізу реальної поведінки та роботи над різноманітними прикладами колективних дій [7].

Водночас слід взяти до відома і ту обставину, що зміст петицій досить часто вказує лише на уподобання чи проблеми певної категорії осіб. З урахуванням наведеної обставини, як стверджує Ш. Бріозулліс, аналіз онлайн-петицій має здійснюватися на основі багатьох методів наукових досліджень, і в кінцевому рахунку, вирішальною у даному разі залишається рівень обізнаності та фаховості дослідників [8].

Відтак важливого значення набуває і використання лінгвістичного та семантичного змісту електронних петицій, які у будь-якому разі складають важливий ресурс наукових досліджень. Не випадково С. Д. Кларк зі співавторами ставлять питання про те, як зрозуміти, які особливості можуть зробити електронну петицію популярною і, отже, потенційно впливовою (як стверджують автори, одним із напрямків дослідження є мовний і тематичний зміст супровідного тексту електронної петиції) [9].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. На основі історичного та історико-порівняльного методів з'ясовано особливості започаткування подання петицій до органів державної влади. Відзначено, що повноцінна реалізація такої форми звернень передбачає наявність певної зрілості суспільних відносин та розвиненості парламентаризму. До основних переваг чи позитивних якостей подання електронних петицій відносяться зручність, оскільки зникає потреба фізично

збирати підписи на підтримку власної пропозиції, та можливість спрощеної комунікації з посадовцями чи органами державної влади. Проте у данному разі більш важливе значення слід приділяти значущості електронних петицій у сфері суспільних та політико-правових відносин в цілому. Найперше це стосується реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами, змістовного наповнення концепції електронного урядування, а також місця таких звернень у сфері уточнення та розвитку державної політики.

Стаття надійшла до редакції 02.05.2023 р.

Стаття рекомендована до друку 15.06.2023 р.

Dreval V. Yu.,

Postgraduate student,

Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»

of V. N. Karazin Kharkiv National University,

4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: drevalvitaly@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-8425-3336>

ELECTRONIC PETITIONS AS A MEANS OF IMPLEMENTING THE PRINCIPLES OF PUBLIC GOVERNMENT AND A RESOURCE FOR IMPROVING STATE GOVERNMENT

Annotation. The issue of the importance of electronic petitions as a means of implementing people's power and a resource for improving state governance is considered. A petition (from the Latin *petitio* - "appeal") in the general sense is a collective request submitted to state authorities or local self-government bodies in written or electronic form. An electronic petition in the general sense is a special form of expression of a request or proposal submitted by a certain subject and addressed to a state authority or the head of state. The positive qualities of electronic petitions traditionally include simplicity and convenience, saving time and simplifying the bureaucratic procedure in its design and processing. The modern information society contributed to the qualitative improvement of the procedure or mechanism of registration of such a form of appeal, which can be submitted in electronic form. This is a certain appeal with a specific problem, placed on a special electronic platform, where people get the opportunity to support this or that request or demand, without spending a significant amount of time and using only the Internet. Since the 1990s, research mediated by the Internet has gradually become widespread in the social sciences due, in particular, to the expansion of the use of the Internet in various spheres of social relations. Among them, online petitions are increasingly used today. The mentioned problems are analyzed quite vividly on the pages of professional literature. The necessary circle of specialized literature is analyzed. On the basis of historical and historical-comparative methods, the specifics of initiating petitions to state authorities have been clarified. It was noted that the full implementation of this form of appeals presupposes the presence of a certain maturity of social relations and the development of parliamentarism. Peculiarities of submitting petitions in paper and electronic forms are compared. It is emphasized that the introduction of the practice of submitting electronic petitions is based on the achievements of the modern information society and the possibilities of digitalization of any documents. The position regarding the significance of the petition institute in the process of development of modern democratic governance is formulated and substantiated. According to our assessment, in this case, the first thing should be about significant innovations in the rights and freedoms of citizens, as well as in the implementation of the principles of people's

rule and in approaches to state governance in general. In addition, a popular electronic petition can receive wide coverage in both traditional media and social networks. It is known that the main advantages or positive qualities of submitting this form of petitions include convenience, since the need to physically collect signatures in support of one's proposal disappears, and the possibility of simplified communication with officials or state authorities. However, in a successful case, more important importance should be attached to the significance of electronic petitions in the field of social and political-legal relations as a whole. First of all, this concerns the implementation of the right of citizens to participate in the management of state affairs, the meaningful filling of the concept of electronic governance, as well as the place of such appeals in the sphere of clarification and development of state policy. It was noted that the full implementation of this form of appeals presupposes the presence of a certain maturity of social relations and the development of parliamentarism. The main advantages or positive qualities of submitting electronic petitions include convenience, since the need to physically collect signatures in support of one's proposal disappears, and the possibility of simplified communication with officials or state authorities.

Key words: *petitions, electronic petitions, democracy, governance, e-governance, state policy, people's power, state authorities, citizens' appeals, digitalization.*

REFERENCES

1. Zaret, David (2019). Petition and Response and Liminal Petitioning in Comparative. *Social Science History*, vol. 43.:3, 431–451. DOI: <https://doi.org/10.1017/ssh.2019.16>
2. Miller, Henry (2018). Petitioning and Demonstrating. *The Oxford Handbook of Modern British Political History, 1800–2000*, ed. David Brown, Robert Crowcroft and Gordon Pentland. Oxford, 454–467.
3. Navickas, Katrina (2022). The Contested Right of Public Meeting in England from the Bill of Rights to the Public Order Acts. *Transactions of the Royal Historical Society*, vol. 32, 199–221. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0080440122000032>
4. Hofmann, Sara; Østergaard Madsen, Christian and Bettina Distel (2020). Developing an Analytical Framework for Analyzing and Comparing National E-Government Strategies. *Electronic Government. 19th IFIP WG 8.5 International Conference, EGOV. Linköping, Sweden, August 31 – September 2. Proceedings*, 15–28. URL: https://dgsociety.org/wp-content/uploads/2020/08/10.1007_978-3-030-57599-1.pdf
5. Bochel, Catherine (2013). Petitions Systems: Contributing to Representative Democracy? *Get access Arrow Parliamentary Affairs*, vol. 66(4), 798–815. DOI: <https://doi.org/10.1093/pa/gss005>
6. Gil-Garcia, J. Ramon; Pardo, Theresa A. & Luna-Reyes, Luis F. (2018). Policy Analytics: Definitions, Components, Methods, and Illustrative Examples. Public Administration and Information Technology, in: J Ramon Gil-Garcia & Theresa A. Pardo & Luis F. Luna-Reyes (ed.). *Policy Analytics, Modelling, and Informatics*, 1–16, Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-61762-6_1
7. Contamin, J.-G.; Léonard, T.; Soubiran.T. (2017). Les transformations des comportements politiques au prisme de l'e-pétitionnement. *Rezeaux*, 4, 97–131 DOI: 10.3917/res.204.0097
8. Briassoulis, H. (2010). Online petitions: New tools of secondary analysis? *Qualitative Research*, vol. 10(6), 715-727. DOI: <https://doi.org/10.1177/1468794110380530>
9. Stephen D. Clark; Nik Lomax (2020). Linguistic and semantic factors in government e-petitions: A comparison between the United Kingdom and the United States of America. *Government Information Quarterly*, vol. 37, is. 4, October 101523. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2020.101523>

The article was received by the editors 02.05.2023.

The article is recommended for printing 15.06.2023.